

Vesa Kautto

Kokoomateos informaatiolukutaidosta

Anne Nevgin toimittamassa teoksessa *Informaatiolukutaito yliopisto-opetuksessa* (Gaudeamus 2007, 200 sivua) on 11 artikkelia. Artikkeleilla on 16 kirjoittajaa, joista seitsemän on kasvatustieteilijöitä, muut ovat kirjastonhoitajia.

Tällä julkaisulla on kolme funktiota. Se luo yleiskatsauksen tilanteeseen, kuvaa kokemuksia ja hyviä käytäntöjä sekä pyrkii avaamaan uusia näkökulmia aihealueen tarkasteluun.

Johdantoluvussa Anne Nevgi ja Eero Sormunen erittelevät syitä, jotka tekevät informaatiolukutaidon tärkeäksi. He mainitsevat Internetin sisällön ja käytön laajenemisen, oppijakeskeiseen opetukseen siirtymisen, opiskelijoilta vaadittavat informaation haun, hallinnan ja uuden tiedon tuottamisen taidot sekä opettajille tästä kehityksestä aiheutuvat haasteet.

Kaisa Sinikara luo katsauksen informaatiolukutaidon historiaan ja kansainvälisiin kehittämisverkostoihin sekä listaa alan järjestöjen ja yhteistyöryhmien verkko-osoitteet. Anne Lehto selostaa Suomen yliopistokirjastojen vuonna 2004 aloittamaa hanketta informaatiolukutaidon opintosuunnitelman luomiseksi. Toiseksi hän kuvaa opetuksen tilannetta vuonna 2005 tehdyn selvityksen valossa. Vastaajat pitivät vaikeana arvioida, miten suuren osan opiskelijoista kirjaston järjestämä koulutus tavoittaa. Uusista opiskelijoista arveltiin saavutettavan 34–100 prosenttia, kandidaattivaiheessa olevista 75–80 prosenttia ja maisterivaiheen opiskelijoista 15–20 prosenttia.

Päivi Helminen kuvaa Helsingin yliopiston tieto- ja viestintäteknikan opetusta (TVT-ajokortti). Kurssi saatiin yliopiston johdon tuella pakolliseksi kaikille uusille opiskelijoille. Jarmo Saarti selostaa informaatiolukutaidon opetusta Kuopion yliopistossa. Mielenkiintoinen on sen tarkastelu, miten opetusta on integroitu tieteenalakohtaiseen opetukseen. Kurssi ”Farmakologiaa Internetissä” on malli, jota voisi käyttää esikuvana monilla aloilla. Myös omainformaattikokokeilu vaikuttaa jäljittelemisen arvoiselta. Mirja Iivonen, Johanna

Tevaniemi ja Leena Toivonen selvittävät kirjaston ja muun yliopiston suhteiden tiivistämistä käyttäjäkoulutuksen merkeissä Tampereen yliopistossa.

Anne Nevgin aiheena on yliopisto-opettaja informaatiolukutaitoon ohjaamassa. Nevgi lähtee liikkeelle opiskelijain tieteellisen ajattelun ja asiantuntijaksi kehittymisen vaiheista, joiden hän katsoo olevan samankaltaisia informaatiolukutaidon oppimisen portaiden kanssa. Hän tarkastelee, miten opettaja voi tukea opiskelijaa. Näyttää siltä, että Nevgi luottaa eri tilanteissa tapahtuvaan yksilölliseen ohjaukseen. Sellainen on tietenkin tarpeen, mutta sen ohella pitäisi järjestää koko opetusryhmän tavoittavia systemaattisia harjoituksia tieteellisen kirjallisuuden arvioinnissa jne. Toinen huomautukseni Nevgin artikkeliin on, että joillakin aloilla kuten fysiikassa keskeinen oppisisältö on hyvin kiteytyynyttä. Tällöin ei ole mielekästä vaatia, että opiskelija suhtautuisi perusopetuksen sisältöön kriittisesti.

Yliopisto-opettajien kannalta *Informaatiolukutaito yliopisto-opetuksessa* olisi hyödyllisempi, jos siinä olisi esimerkkejä opettajien antamasta tieteellisen kirjallisuuden arvioinnin ohjauksesta eri tieteenaloilla. Sellaisia olisi ollut saatavissa.

Opiskelijain informaatiotaitotavoitteet ja niiden arviointi mainitaan useassa artikkelissa. Taitojen arvioinnin pohjana ovat ennen muuta yhdysvaltalaisen kirjastojärjestöjen (ALA, ACRL) asettamat osaamisen perustavoitteet, joiden luonnetta jossain määrin kritisoidaan. Outoa onkin, että omaehtoista oppimista tukevan informaatiolukutaidon tavoitteenasettelu pohjautuu behavioristiseen opetusajatteluun. Ralph Catts toteaa, että tietyt informaatiotaidot on opittava ennen yliopistoa, jossa on perehdyttävä tulevan ammatin vaatimiin tiedonhankintataitoihin. Cattsin mielestä informaatiolukutaitoa ei pidä yrittää arvioida yleisenä, tieteenalasta riippumattomana valmiutena. Samaan päätyvät Lasse Lipponen ja Kirsti Lonka, jotka tähdentävät tiedon saantia ja käyttämistä yhteisöllisenä ja välineistä riippuvana toimintana. Lipposen ja Longan esimerkki

digitaalisesta sairaalasta havainnollistaa sitä, mitä laboratoriotieteiden tutkimusryhmissä tapahtuu.

Arja Juntusen aiheena on informaatiolukutaitoon johdattavien tieteenalakohtaisten verkkokurssien pedagoginen arviointi. Arviointikehikon avulla selvitettiin kurssien tavoitteiden asettamista, oppimisprosessin rakentamista, tehtävien ja oppimateriaalin kytkemistä tavoitteisiin sekä oppijan ohjauksen ja arvioinnin järjestämistä. Kaikkiaan arvioitiin seitsemän yliopistokirjaston 15 kurssia.

Kiinnostavia näkökulmia avaa Olli Mäkinen pohtiessaan informaatiolukutaidon ja etiikan suhdetta. Muun muassa plagiointi on tarkastelun kohteena. Mäkinen toteaa osuvasti, että virtuaalimaailman leikeissä ja anonymiteetin suojassa moraalinen sitoutuminen höltyy. Tämä on helppo uskoa Jokelan koulun tapahtumien jälkeen.

Mielenkiintoinen on myös Heikki Kynäslahden, Olli Vesterisen ja Seppo Tellan suorittama mediakasvatuksen kehitystrendien kuvailu. He katsovat, että mediakasvatus on kehittymässä suuntaan, joka on tärkeä informaatiolukutaidonkin kannalta. Kynäslahti, Vesterinen ja Tella puhuvat ”omaehtoisesta informaatiolukutaidosta”: yksilö ei vain vastaanota informaatiota Internetin kautta, vaan voi myös tuottaa sitä verkkoon itsenäisesti tai yhteisöllisesti. Esimerkkeinä he mainitsevat Wikipedian, keskustelupalstat ja verkkoyhteisöt.

Edellä on kuvattu julkaisun kolmen eri tavoitteen toteutumista. Neljäskin funktio teoksella voi olla: sen avulla saattaa nähdä, mitkä informaatiolukutaitoon liittyvät kysymykset vaativat tutkimista.